

BODNÁR BARBARA

A diósgyőri Vasgyár megjelenése a helyi sajtóban 1985 és 1992 között*

A diósgyőri ipari örökség története

Idén 250 éve annak, hogy 1770-ben Fazola Henrik engedélyt kapott Mária Teréziától az első ómassai vasolvasztó létrehozására¹, néhány kilométerre a mai Vasgyártól.²

Szűk száz évet előretuza az időben elérkezünk 1868-hoz, amikor megkezdődött a Vasgyár építése a jelenlegi helyén.³ Ez az építkezés nem csupán egy új gyár létrehozását jelentette, hanem azzal egy időben megkezdődött egy új település – vagy másképpen kolónia – építése is. Már az első kapavágás előtt megfogalmazódott, hogy az idetelepülőknek iskolát és kórházat kell biztosítani.⁴ Úgy is mondhatnánk, hogy a materiális és a mentális építkezés egyszerre zajlott. A kialakuló szociális és kulturális intézmények mind a gyár támogatásával szerveződtek, sőt a gyár tulajdonába tartoztak. Ezeknek az intézményeknek egy része, például a kórház és a templomok még ma is működnek, de van közöttük olyan is, amely már évtizedek óta megszűnt. Sokak számára még az is meglepő, hogy egyáltalán létezett itt például a mozi, színház vagy a fürdő.

Néhány év leforgása alatt a semmiből kinőtt egy új gyár, ami egyre szélesebb körben lett ismert és elismert. Nemcsak az országon belülről kapott megrendeléseket,

* A tanulmány az EFOP-3.6.1-16-2016-00001 „Kutatási kapacitások és szolgáltatások komplex fejlesztése az Eszterházy Károly Egyetemen” projekt keretein belül jött létre.

¹ Porkoláb 2003: 16–18.

² Ezt 1814-ben már a fia, Fazola Frigyes vezetésével telepítették át Újmassára, ahol 1867-ig működött a Vasmű. Ekkora viszont már jócskán elavultnak számított, és nem is tudta kiszolgálni az ország igényeit, ugyanis a 19. század második felében húzóágazattá fejlődött a vasútépítés. 1846-ban Magyarországnak alig több mint 60 kilométernyi vasútvonala volt. Az ezt követő három évtizedben viszont világszinten is kiemelkedő fejlődésnek indult az ágazat, és 1875-re már 6411 kilométer, 1919-re pedig 22869 kilométer a magyarországi vasútvonalak hossza (Emőd 2000: 310). Tehát a régi vasüzem már nem volt elegendő, viszont adott volt a lehetőség egy új gyár telepítésére. Helyszínéül a Miskolc és Diósgyőr közötti területet választották.

³ Porkoláb 2003: 142–143.

⁴ Így írt erről Lónyay Menyhért pénzügyminiszter Glanzer Miksának, a vasgyár igazgatójának: „s a költségvetésben tekintettel kell lenni arra is, hogy ott egy kis kápolna, iskola és kórház is kellene”. Porkoláb 2003: 146.

hanem a világpiacon is meg tudott jelenni. Egyre több munkást alkalmazott.⁵ Közben folyamatosan épült a gyár melletti lakóövezet. Egy igazi kis város épült itt ki, ahol minden megtalálható volt. Az itt élőknek nem kellett Diósgyőrbe vagy Miskolcra bemenni azért, hogy bevásároljanak. A Vasgyárnak saját vágóhídja, péküzeme, zöldséges-, és gyümölcsöskertjei voltak. A lakóházakhoz kis konyhakert is tartozott. Az első pillanattól teljes önellátásra törekedtek.⁶

Többféle elnevezése van és volt a gyártelepnek. A legelső terveken még gyarmatként szerepelt, de ez a negatív konnotációja miatt hamar elkopott. Gyártelepként utalnak rá, ha a gyárat és a kolóniát egyszerre említik. A kolónia elnevezést a második világháború után nem használták, mert sértőnek találták. A rendszerváltás után kezdték el újra használni a lakótelep megnevezésére. A szakirodalomban Diósgyőr-vasgyári kolóniának szokás nevezni.⁷

Fontos leszögezni, hogy a gyár 1991-ig mindig állami tulajdonban volt – ennek természetesen a 20. század első felében, az államosítás előtt van jelentősége –, ami nagymértékben segítette a fejlődését. Hamarabb bevezetésre kerültek olyan fejlesztések, amelyek versenyképesebbé tették a vállalkozást, és néhány éven belül a régió egyik legjelentősebb gyára lett. A terület közigazgatásilag – bár több ízben is voltak függetlenedési törekvések – Diósgyőrhöz tartozott egészen 1945-ig, amikor is mindkettőt Miskolchoz csatolták.

Az itt működő gyár a XX. századi magyar nehézipar egyik legmeghatározóbb vállalata volt, amely több ezer család számára biztosított megélhetést.⁸

⁵ 1870-ben a munkások száma még körülbelül 300 fő, 1880-ra már a duplája, 1895-re pedig már közel négy és félezer dolgozója volt, tehát egyre több család számára biztosított megélhetést.

⁶ 1913-ban a Diósgyőri Újság a következő képen mutatta be a kolóniát: „Legnagyobb büszkesége Miskolcznak és Borsod megyének a diósgyőri vas- és acélgyár, mely az egyedüli része Magyarországnak, hol igazi amerikai gyorsasággal, úgyszólván a szemünk láttára nő és fejlődik minden hatalmassá. Bámulatra méltó az az hatalmas, arányaiban is példás rend és tisztaság, amely az egész gyártelepet uralja. Utcái száz évvel előzték meg rendezettség és tisztaság tekintetében Miskolcz utcáit, úgy, hogy minden miskolczi ember irigységgel vegyes reményekkel gondol arra: mikor lesznek Miskolcz utcái ilyen rendezettek?” Diósgyőri Újság 1913. 1. évf. 3. sz. 1.

⁷ Dobák 2008: 45.

⁸ 1964-ben volt a legtöbb foglalkoztatottja a gyárnak, 19 404 fő (Boros 2007). 1975-ben pedig „A Lenin Kohászati Műveknek a népgazdaságban betöltött szerepe gazdasági és politikai szempontból egyaránt jelentős: az ország nyersvas, acél, hengereltkovácsolt áru 30%-át, az acélöntvény 26%-át, míg a húzott, hántolt, csiszolt termék 55%-át a vállalat termeli. A foglalkoztatott dolgozók létszáma megközelíti a 19 000 főt és a kiszolgálást végző szervezetek (anyag-előkészítés, szolgáltatások stb.) dolgozóit is figyelembe véve több mint 25 000 munkavállalónak, a családtagokkal együtt mintegy 100 000 főnek (Miskolc város lakosainak 50%-a) megélhetése, életszínvonalának alakulása a vállalat termelési-gazdálkodási tevékenységétől függ.” Porkoláb 2006: 127.

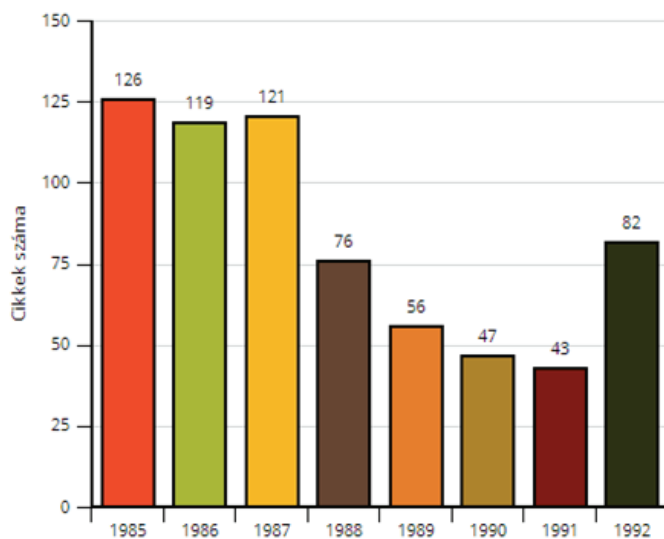
A két helyi napilap rövid ismertetése

Az általam kijelölt időszak tárgyalásában a helyi nyomtatott sajtóra támaszkodom. Két napilap Vasgyárral foglalkozó cikkeit vizsgáltam 1985 és 1992 között. Az első, a ma is létező Észak-Magyarország megyei napilap. 1948-ban jött létre, két másik újság – a Felvidéki Népszava, ami a Szociáldemokrata Párt napilapja volt és a Szabad Magyarország, ami pedig a Magyar Kommunisták Párt lapja volt – összeolvadásával. 1948. április 16. óta jelenik meg Miskolcon Észak-Magyarország címen. „A központi politikát”, de annak helyi jellegét hangsúlyozta, ezért teret kaptak benne a helyi és megyei eseményekről szóló beszámolók és tudósítások. A külpolitika részletes taglalása helyett rövid nemzetközi összefoglalókat olvashatunk. A rendszerváltoztatás előtti korszakban a legsikeresebb megyei napilapok között tartották számon, akkor volt olyan nap, amikor százezres példányszámban kelt el.⁹ A második a Déli Hírlap, aminek az első száma 1969. szeptember 1-jén jelent meg Miskolcon. A város eseményeiről, problémáiról tájékoztatót, és csak érintőlegesen foglalkozott a legfontosabb hazai és külföldi eseményekkel. 1992-ig a déli órákban jelent meg a városban, így nem voltak előfizetői, hanem kizárólag újságárosoknál lehetett megvásárolni. Átlagban 12 ezres példányszámban kelt el. A déli kiadás előnye az volt, hogy ami délelőtt történt Miskolcon, arról délben az olvasók már értesülhettek is. 2003-ig Borsod-Abaúj-Zemplén megye volt az egyetlen, ahol két napilap is megjelent. 2003-ban viszont a Déli Hírlapot beolvasztották az Észak-Magyarországba.¹⁰

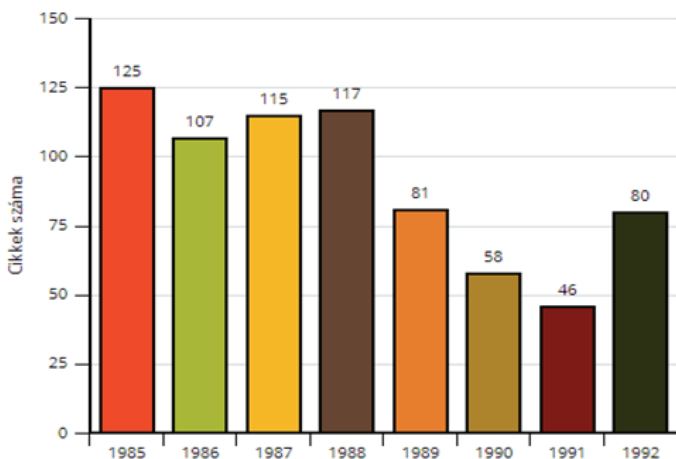
Jelen kutatás fő kérdései, hogy milyen rendszerességgel jelentek meg cikkek ebben a két napilapban a Vasgyárral kapcsolatban, és milyen témákkal foglalkoztak, milyen eseményekről számoltak be, valamint, hogy hogyan változott meg a lapok beszédmódja a rendszerváltást követően. Nagy segítséget jelentett az, hogy a két vizsgált lap valamennyi száma már digitalizálásra került, és a Hungaricana dokumentumtárában – a Déli Hírlap csak 1992. március 31-ig, de a további számok a miskolci Herman Ottó Múzeum szakkönyvtárában – hozzáférhetőek. Így kulcsszavak alapján (Vasgyár, Diósgyőr, Lenin Kohászati Művek, Digép, Dimag) könnyen leszűrhettem a számomra releváns cikkeket. Az alábbi két grafikon éves bontásban mutatja meg 1985 és 1992 között a két lapban a Vasgyárral kapcsolatban megjelenő írások számát. Ebben nincsenek benne a DVTK-val kapcsolatos hírek, illetve az álláshirdetések és gyászjelentések, csak és kizárólag a városrészben zajló eseményekkel kapcsolatos beszámolók, a gyári hírek és interjúk.

⁹ https://library.hungaricana.hu/hu/collection/helyi_lapok_borsodabaujzempenmegye_eszakmagyarorszag/

¹⁰ https://library.hungaricana.hu/hu/collection/helyi_lapok_borsodabaujzempenmegye_delihirlap/

1. ábra Az Észak-Magyarországban 1985 és 1992 között megjelent Vasgyárral kapcsolatos cikkek
N= 670 darab

2. ábra Az Észak-Magyarországban 670, a Déli Hírlapban 729 darab cikk jelent meg a vizsgált időszakban

Az 1985–1988 közötti időszak

A 80-as évek elején az acélpiazi kereslet visszaesett. Az ebben tevékenykedő nagyvállalatok – köztük a diósgyőri is – egy csapásra veszteségesek lettek. Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy ezek a vállalkozások ezt megelőzően is egy jó ideje már csak jelentős állami dotációval voltak nyereségesek vagy nullszaldósak. Emiatt a dolgozók egyre kilátástalanabb helyzetbe kerültek. A táblázatban látszik, hogy a Lenin Kohászati Művekben 1988 és 1991 között mintegy négy és félezren veszítették el a munkájukat.

Év	1980	1985	1988	1989	1990	1991	1999
Dolgozók száma	18 249 ¹¹	16 456 ¹²	14 300 ¹³	13 800 ¹⁴	12 411 ¹⁵	9 800 ¹⁶	2 250 ¹⁷

3. ábra Leépítések a Lenin Kohászati Művekben

Három nehéz év után viszont 1985 januárjában bizakodó hangvételű cikkek jelentek meg, mivel a 1984-es évben nyereséget ugyan nem sikerült elkönyvelni, de legalább nullára került a kohászat.¹⁸ Ez alkalomból az Észak-Magyarország egy interjút közölt az LKM vezetői közül négygel, név szerint: Csathó Géza gazdasági igazgatóval, dr. Tolnay Lajos kereskedelmi igazgatóval, Dutkó Lajos készárutermelési főmérnökkel és Gerzsényi Miklóssal, a pártbizottság titkárával. Ebben és még számos további cikkben folyt értekezés arról mindkét napilapban, hogy milyen jövő állhat a gyár előtt.¹⁹

Az elkövetkező két-három évben számos újítást, fejlesztést vittek véghez a Vasgyár területén. Célul tűzték ki a számozott utcák átépítését, védetté nyilvánították az LKM és a DIGÉP közötti gyarmat vörös téglás épületeit: „Védetté nyilvánítják a hajdani „gyári gyarmatot”, azaz az LKM és DIGÉP közötti kolónia területét. Amikor erről döntött a

¹¹ Porkoláb 2006: 140.

¹² Uo. 166.

¹³ Uo. 310.

¹⁴ Észak-Magyarország 45. évf. 217. sz. 1.

¹⁵ Porkoláb 2006: 166.

¹⁶ Uo. 310.

¹⁷ Uo. 327.

¹⁸ „Az elmúlt esztendő utolsó napjaiban két fórumon is: a munkásgyűlésen és a műszaki-gazdasági konferencián örömmel adhatott számot a Lenin Kohászati Művek vezetősége a dolgozóknak, műszaki-gazdasági szakembereknek, hogy négy veszteséges esztendő után a diósgyőri kohászat nullára került, vagyis nem terheli a vállalatot veszteség. 1983-ban még a hatszázmillió szám előtt állt a mínuszjel, de ahhoz, hogy az a hatszázmillió eltűnjön, elkopjon — a különböző gazdasági szigorítások, az árak alakulása és egyéb kötelezettségek miatt — egymilliárd forinttal magasabb árbevételt kellett produkálni 1984-ben, mint egy évvel korábban.” Észak-Magyarország 41. évf. 15. sz. 3.

¹⁹ Lásd: Lépní kell, hogy haladjunk. Észak-Magyarország 41. évf. 51. sz. 3. Merre tart a Digép? Észak-Magyarország 41. évf. 219. sz. 3. Lesz-e újabb száz év? Észak-Magyarország 42. évf. 42. sz. 3. Többre törekszik a gyár. Déli Hírlap 19. évf. 19. sz. 1.

városi tanács végrehajtó bizottsága, egyúttal tárgyalta a „számos utcák” sorsáról is”.²⁰ Ezek mellett minden évben beszámoltak a majálisok sokszínű forgatagáról,²¹ brigád- és osztálytalálkozókról,²² kommunista szombatokról: „Gyermek megőrzővé alakult át az elmúlt hét szombatján a Diósgyőri Gépgyár kultúrterme. A kommunista műszakon részt vett anyukák és apukák egy részének ugyanis gondot jelentett a kicsinyek elhelyezése. Rajtuk segített az a néhány dolgozó, aki vállalkozott a legkisebbek felügyeletére, a játékos programok összeállítására. A gyár fiatal kommunistáinak felhívása a február másodikai, gyári pártértekezleten hangzott el. Javasolták a város ifjúsági szervezeteinek, hogy csatlakozzanak a hazánk felszabadulásának 40. évfordulója és a pártkongresszus tiszteletére szervezett kommunista műszakhoz. (...) Szombaton csaknem hatezer dolgozó érkezett a gyárba. Ezen a napon 1,2 millió forintos termelési értéket termeltek. Ennek egy részét lakásépítésre, a szociális alap gyarapítására, illetőleg a világifjúsági találkozóra ajánlották fel”.²³ De még nem mindennapi koncertekről is hírt adtak. 1986 szeptemberében az LKM-ben koncertezett a miskolci Edda zenekar: „Újra a régi barátok között az Edda: a környezet, azonban merőben szokatlan, hiszen a fiúk pénteken három órakor az LKM acélszerkezeti üzemcsarnokában lépnek fel”.²⁴ A fent említettek mind megjelentek valamilyen formában mindkét lapban. Voltak azonban olyan események is, amelyek megyei szinten már kimaradtak a hírekből, ilyen volt például az a halálos kimenetelű munkahelyi baleset, ami a Lenin Kohászati Művekben történt 1985. március 11-én.²⁵

Az 1989–1992 közötti időszak

A rendszerváltást követően megváltozott a lapokban megjelenő cikkek hangneme, nem volt cél többé a dicsőség látszatának fenntartása, bár már az azt megelőző években sem lehetett eltitkolni, hogy mekkora bajt próbálnak elodázni. Az Észak-Magyarország

²⁰ Déli Hírlap 18. évf. 281. sz. 4.

²¹ „A legfrissebbek a Lenin Kohászati Művek elmúlt évben kiemelkedő munkát végzett dolgozói voltak. A diósgyőri nagyvállalat immár hagyományosan a KISZ Politikai Képzési Központjában tartotta ünnepeit, amelyen Drótos László, a vállalat vezérigazgatója adta át a kiváló gyáregység, főosztály, brigád kitüntetések, az egyéni elismeréseket. (...) Ezután vidám majális kezdődött a Csanyikban. s a kora esti órákig tartott. Mintegy negyvenezren: miskolciak, városkörnyékiek, a megyénk más településeiről érkezettek jó hangulatban, a jövőnkbe vetett bizakodással ünnepelték meg május elsejét.” Déli Hírlap 19. évf. 101. sz. 1.

²² „Az 1945-ben felszabadult Diósgyőr vasgyári ipari tanulók 40 éves találkozóját szeretnénk megrendezni. Kérjük az 1945. augusztus 1-jén szabadult hajdani tanoncokat, hogy jelentkezzenek az alábbi szervezők valamelyikénél.” Déli Hírlap 17. évf. 144. sz. 3.

²³ Észak-Magyarország 41. évf. 64. sz. 1.

²⁴ Déli Hírlap 18. évf. 205. sz. 1.

²⁵ Déli Hírlap 17. évf. 60. sz. 6.

1989. augusztus 31-ig a Magyar Szocialista Munkáspárt Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bizottságának lapjaként jelent meg,²⁶ címlapján „Világ proletárjai egyesüljete!” felirattal.²⁷ Ezt a feliratot szeptember 1-től elhagyták,²⁸ de még október 23-ig a párt lapjaként jelent meg az újság,²⁹ 24-ével viszont már egyszerűen politikai napilapként került az olvasók elé.³⁰ Ugyanebben az időben, szeptember 24-től a Déli Hírlap sem nevezte magát többé az MSZMP Miskolc Városi Bizottság politikai napilapjának,³¹ hanem a miskolci napilapjaként került kinyomtatásra.³² Ez az egyik napról a másikra történő szemléletváltás nem járt együtt személyi váltással a szerkesztőségekben.

A bizakodás időszaka hamar elmúlt, „a kapitalista világrendszerbe való integráció komoly áldozatokkal járt, amelynek fő terhe az ipari munkásságra nehezedett”.³³ Hogy mit jelentett ez a komoly áldozat? Azt, hogy még többen veszítették el a munkájukat: „Valószínűsíthető, hogy a két nagyüzemben³⁴ az idén és jövőre kevesebben dolgoznak majd, mint tavaly, vagy tavaly előtt. Az is valószínű, hogy az emberek egy része gyáron belül mást csinál majd, mint korábban. Az is valószínű, hogy az átállás, az áttérés nem lesz zökkenőmentes, hiszen mint minden generális változás, ez is vélt vagy valódi érdekeket sért, korábbi értékrendet ír át”.³⁵ Miskolc lakossága akkor megközelítőleg 200 000 fő volt, és a munkaképes korú lakosság nagyjából kétharmada dolgozott a nehéziparban.³⁶

Az 1989-es változások nem kerültek el Diósgyőrt sem. Jelentős szervezeti átalakítások kezdődtek, és az év végén új nevet is kapott a gyár. Minderről az Észak az 1989. november 29-ei számában a 13. oldalon reklámok és apróhirdetések között számolt be, majd két alkalommal még rövid, alig észrevehető közlemény jelent meg ezzel kapcsolatban december 2-án és december 18-án az alábbi szöveggel: „Tájékoztatásul közlésszük, hogy az ipari miniszter döntést hozott a Lenin Kohászati Művek részvénytársasággá történő átalakításáról. Az átalakulással létrejövő gazdasági társaság cégneve: Diósgyőri Kohászati és Szolgáltató Részvénytársaság. Székhelye: Miskolc, Herczeg F. u. 43. 3540. Főbb tevékenységi köre: vaskohászat, energiaszolgáltatás, szállítási tevékenység. A társaság tervezett minimális alaptőkéje: 11 390 247 Ft. (Az átalakulás előtti vagyon: 12 167 137 Ft.) Az átalakulással létrejövő részvény- társaság a Lenin Kohászati Művek általános jogutóda, a Lenin Kohászati Művek által kötött szerződések kötelezettje, illetve jogosultja lesz. Az átalakulás az LKM ellen fennálló követeléseket nem teszi lejárttá”.³⁷

²⁶ Észak-Magyarország 45. évf. 205. sz. 8.

²⁷ Uo 1.

²⁸ Észak-Magyarország 45. évf. 206. sz. 1.

²⁹ Észak-Magyarország 45. évf. 251. sz. 8.

³⁰ Észak-Magyarország 45. évf. 252. sz. 8.

³¹ Déli Hírlap 21. évf. 223. sz. 6.

³² Déli Hírlap 21. évf. 224. sz. 6.

³³ Bartha 2011: 29.

³⁴ Értsd: Ózdon és Diósgyőrben.

³⁵ Észak-Magyarország 43. évf. 20. sz. 3.

³⁶ Lóránt 2017: 98.

³⁷ Észak-Magyarország 45. évf. 299. sz. 6.

A Déli Hírlap ugyan nem számúzi ennyire hátra ezt az információt, de itt sem került a címlapra. A második oldalon egy rövid hír formájában számolt be a változásról.³⁸ Így Lenin Kohászati Művek helyett már Dimag Rt. néven részvénytársaságként működött tovább, amikor 1990 során – külföldi tőkét is bevonva – 42 darab jogi és nem jogi gazdasági társaságra bontották.³⁹ 1991 utolsó napjaiban pedig az alapítása óta először magántulajdonba került a gyár. A privatizációtól várták a diósgyőri ipar megmentését:⁴⁰ „A maga nemében szenzációs bejelentést tett a diósgyőri kohászat tegnapi évről: az eddig kizárólag állami tulajdonban lévő Dimag Részvénytársaságot szőröstől-bőröstől megvásárolta egy orosz-osztrák konzorcium. A cég 1991. december 29- től az orosz Szozjuzruda és az osztrák Nuevometall Gmbh tulajdonába került át.”⁴¹

1992 elején már nyilvánvaló volt, hogy újabb leépítések fognak következni: „Arra mindenképpen számítani lehet, hogy további jelentős leépítésre kerül sor. Az idén a 9 ezer dolgozót foglalkoztató Dimag Rt. 6500 dolgozóját tudja csak megtartani, később azonban további létszámleépítést terveznek.”⁴² Hiábavalók voltak a több milliárdos állami beruházások és a külföldi tőke bevonása, a lejtőn nem volt megállás. Elkésettnek bizonyultak az 1980-as évek második felében végrehajtott fejlesztések és technológiaváltozások, amelyeket a fejlett iparral rendelkező nyugati országok már tíz-húsz évvel korábban megvalósítottak. A világpiaci árakkal nem tudták felvenni a versenyt, a KGST összeomlásával pedig a korábbi felvevőpiac is összezsugorodott. Mindez azt jelentette, hogy nem volt többé szükség ekkora ipari kapacitásra és munkaerőre.⁴³ Az emberek becsapva érezték magukat. Több mint százhusz éven át biztos megélhetést és presztízst jelentett vasgyári munkásnak lenni. Az évtizedek alatt kialakult munkásgenerációk sora szakadt meg.⁴⁴ 1992. június 4-re nagyszabású demonstrációt szerveztek, amiről a következőképpen számolt be a sajtó: „A diósgyőri kohász legutóbb a rendszerváltás előtti valamelyik május elsején vonult az utcára. Akkor az a tábla volt a vállán, amely azt hirdette fennen: Egy a cél, a jobb acél. Tegnap legalább tízezer munkás menetelt végig Miskolcon. Ilyen táblákat vittek: »Antali úri (m)enni kéne, Munkát akarunk, nem alamizsnát! Fizetés kell, nem segély!, Fejlett nemzetgazdaság nincs kohászat nélküli, Eddig minden kormányt túlélünk!«. A

³⁸ „Megszületett a döntés: 1990. január 1-től a Lenin Kohászati Művek új neve és egyben általános jogutódja a DIMAG Részvénytársaság, vagyis Diósgyőri Metallurgiai és Alakítástechnológiai Gyárak Részvénytársasága. Az általános jogutódként új néven szereplő nagy gazdálkodóegység érdekeltségi köré tartoznak továbbra is a leányvállalatok, a közös vállalatok és a korlátolt felelősségű társaságok. Ez utóbbiak sorát a jövő év elején folyamatosan tovább bővítik, várhatóan még nyolc kft. alakul. Az új szervezet vezetői december 27-én sajtótájékoztató keretében bővebb tájékoztatót adnak a megújuló gazdálkodó szervezetről.” Déli Hírlap 21. évf. 299. sz. 2.

³⁹ Porkoláb 2006: 145.

⁴⁰ Pittaway 2011: 4.

⁴¹ Észak-Magyarország 47. évf. 305. sz. 1.

⁴² Észak-Magyarország 48. évf. 113. sz. 1.

⁴³ Porkoláb 2006: 171–172.

⁴⁴ „Többgenerációs munkáscsaládból való, életerős emberek szorulnak manapság a munkanélküli járadékra.” Déli Hírlap 24. évf. 57. sz. 3.

munkásság gyára, munkahelye, megélhetése érdekében lépett tegnap az utcára. A demonstráció a kohászatból indult, a gyárikapunál rögtön csatlakoztak hozzájuk a gépgyáriak, az ózdi kohászok és az ércelőkészítő mű dolgozói, öt-hatezren lehettek ekkor, fegyelmezetten, méltóságteljesen haladtak végig az Újgyőri főtérig, majd a Győri kapuban, városlakók ezrei sorfala között. A menet mire a Városház térre ért, tízezresre duzzadt. Csatlakoztak hozzájuk a bányászok, a drótygyáriak, a pamutfonósok, fuvarozók, és sokan olyanok, akik csak egyszerűen együtt éreztek a létében fenyegetett kohászssággal⁴⁵

Nem csak a diósgyőri iparból élők érezték úgy, hogy a rendszerváltás anyagi romlást és bizonytalanságot hozott. Bartha Eszter „Ez a piacgazdaság minket padlóra küldött” Munkásság és munkástudat a mai Magyarországon című tanulmányában a következő megállapításra jutott: „A munkások többségének stagnált vagy csökkent az életszínvonala; (...) A Kádár-korszak kiszámítható volt: noha a városi, szakképzett munkások elismerték, hogy a rendszerben nem voltak nagy perspektívák, de voltak reálisan kitűzhető célok: egy városi lakás vagy vidéki családi ház, autó, víkendtelek, rendszeres nyaralás. Az új rendszerből hiányoztak ezek a nem túl nagy perspektívák”⁴⁶ Hasonló folyamatok zajlottak le Magyarország más ipari régióiban is, de a többi posztkommunista országban is.⁴⁷ Megszűnt az erőszakos iparosítás, kisebb szerepet szántak a továbbiakban a nehéziparnak, így kevesebb emberre volt szükség a működtetéshez. Ez a változás nemcsak a fizikai dolgozókat érintette, hanem komoly leépítések történtek a szellemi foglalkoztatottak körében is.

A nehéziparon kívül azóta megszűntek vagy külföldi tulajdonba kerültek Miskolcon a könnyűipari (korszerű pamutfonó gyár, több szövetkezet), élelmiszeripari (korszerű, nagy kapacitású húskombinát, tejüzem, csokoládégyár stb.) és építőipari nagyüzemek. A magánosítástól 2004-ig a vasgyár – illetve ami maradt belőle – négyszer váltott tulajdonost, végül 2009 februárjában bejelentették a teljes felszámolását. „Gyógyulásra vagy kegyes halálra ítéltetett a beteg diósgyőri kohászat? Egyelőre nem tudni. Ami biztos: a DAM 2004 Kft. február végén 878 dolgozó áprilisi, májusi csoportos elbocsátását jelentette be a munkaügyi központnál.”⁴⁸ Az egykori gyárterületet – mintegy 130 hektárt – hagyták teljesen lepusztulni, bár időről időre felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetne hasznosítani.⁴⁹ Dobák Judit egy esettanulmánya zárásaként a következőképpen fogalmazott tizenegy évvel ezelőtt, éppen a gyár bezárásának évében: „A kolónia sajátos helyzetben van, a város a fejlesztési elképzeléseiben célul tűzte ki, hogy ipari örökségével, nehézipari múltjával együtt kíván továbblépni. A marketing elemeken túl a gyakorlatban ennek nem sok jele van. (...) A házak azonban egyre kevésbé tudják kielégíteni a lakók fejlődő igényeit. Így a házak, a kolónia állapota folyamatosan romlik. A kolónia belsejében lévő, régen tisztviselőknek, mérnököknek

⁴⁵ Észak-Magyarország 48. évf. 132. sz. 1-2.

⁴⁶ Bartha 2013.

⁴⁷ Lásd: Bartha 2011. és Grexa 2017.

⁴⁸ <https://szabadfold.hu/riport/diosgyori-kohasz-allast-keres-212306/> (Letöltve: 2020. május 12.)

⁴⁹ Fekete 2013: 20–44.

épült házakat a tulajdonosok engedély nélkül alakítgatják, így egyre jobban veszítenek értékükből. A mai napig bérleményként működő számozott utcák, a kolónia azon részén, amely a város felé nyit, komfortnélküli, vagy félkomfortos házak sora található, amely a kellemetlen látványon túl a város szociálisan egyik leghátrányosabb területe, napi szintű problémákat görget maga előtt⁵⁰. A helyzet azóta nemhogy javult, inkább még rosszabbá vált.

Összegzés

1985-ben úgy tűnt, hogy a gyárnak sikerült kilábalni az évtized elején jelentkező válságból. Naponta jelentek meg cikkek a javuló termelési mutatókról, és arról, hogy Diósgyőrben bizakodva tekintenek a jövőbe pl.: „Az első tanácskozások kiindulópontja az az örvendetes tény volt, hogy tavaly, három rendkívül nehéz és sikertelen esztendő után a Lenin Kohászati Műveknek végre sikerült felszámolnia veszteségességét”.⁵¹ Arról persze nem szabad elfelejtkeznünk, hogy az ilyen és az ehhez hasonló cikkek két olyan lapban jelentek meg, amelyek a párt helyi szócsövei voltak.

A rendszerváltozás évéhez közeledve újabb kihívásokkal (szerkezetváltás, likviditási gondok stb.) kellett szembenéznie mind a vezetőknek, mind pedig a dolgozóknak pl.: „Persze az is világos – mennyiszer leírtuk már ezt! – hogy lényegesen kisebb, ám lényegesen hatékonyabb kohászatra van szüksége az országnak, s ez óhatatlanul is fájdalmas lépésekkel jár. Emberektől, kétkezi munkásoktól kell - muszáj - megválni”.⁵² Ezrek veszítették el a megélhetésüket. Az emberek becsapva érezték magukat. Visszatekintve azt mondhatjuk, hogy a '80-as évek második felében jelentkező új kihívások a kétszáz éves diósgyőri nehézipar hosszú és méltatlan agóniájának kezdetét jelentették. Az ekkor elinduló negatív folyamatok a mai napig hatással vannak mind a Vasgyár és Diósgyőr, mind pedig Miskolc életére „legkésőbb a rendszerváltáskor az itt élő aktív népesség nagy része elköltözött a kolóniából”,⁵³ de tulajdonképpen az egész régióra is, hiszen „A munkanélküliség az országon belül regionálisan is eltéréseket mutat, legmagasabb arányú az egykori „szocialista” ipari körzetekben”.⁵⁴ Ez sajnos még mindig nem változott. Borsod-Abaúj-Zemplén megye, benne az egykori két hatalmas ipari centrummal, ma is dobogós a munkanélküliek számát tekintve. A gyár – vagy ami még maradt belőle – az 1991-es első privatizációja után még többször gazdát cserélt 2009-es bezárásáig. Az egykori gyárépületek helyét már elkezdte visszavenni a természet. Időről időre felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetne hasznosítani ezt a

⁵⁰ Dobák 2008: 7.

⁵¹ Déli Hírlap 17. évf. 18. sz. 1.

⁵² Észak-Magyarország 45. évf. 168. sz. 1.

⁵³ Dobák 2008: 97.

⁵⁴ Valuch 2015: 108.

mintegy 130 hektárnyi területet,⁵⁵ de érdemi előrelépés nem született az elmúlt 11 évben.

Jelen tanulmányban két helyi napilap cikkeit használtam fel az 1985 és 1992 között Diósgyőrben zajló folyamatok jobb megértéséhez, megismeréséhez. Ez viszont még messze nem ad teljes képet. A későbbiekben ezt a kutatást szeretném kiegészíteni további lapok (pl.: a szintén helyi Diósgyőri Munkás és országos napilapok) cikkeivel, jegyzőkönyvekkel (pártértekezletek, szakszervezeti gyűlések stb.), valamint egykori dolgozókkal készített interjúkkal.

Hivatkozott források

Észak-Magyarország 41. évf. 15. sz.
Észak-Magyarország 42. évf. 42. sz.
Észak-Magyarország 43. évf. 20. sz.
Észak-Magyarország 45. évf. 168. sz., 205. sz., 206. sz., 217. sz., 251. sz., 252. sz.
Észak-Magyarország 47. évf. 305. sz.
Észak-Magyarország 48. évf. 113. sz., 132. sz.
Déli Hírlap 17. évf. 18. sz., 60. sz., 144. sz.
Déli Hírlap 18. évf. 205. sz., 281. sz.
Déli Hírlap 19. évf. 19. sz., 101. sz.
Déli Hírlap 21. évf. 223. sz., 224. sz., 299. sz.
Déli Hírlap 24. évf. 57. sz.

Hivatkozott szakirodalom

Bartha Eszter 2011: Magányos harcosok. Munkások a rendszerváltás utáni Kelet-Németországban és Magyarországon. Budapest.

Bartha Eszter 2013: „Ez a piacgazdaság minket padlóra küldött”: Munkásság és munkástudat a mai Magyarországon. Replika 83. 61–76.

Boros Árpád 2007: A diósgyőri kohászat karbantartásának története 1770–2006. Tanulmányok Diósgyőr történetéhez 17. Miskolc.

⁵⁵ <https://boon.hu/kozelet/helyi-kozelet/vasgyar-ipari-termeles-lako-vagy-latvanypark-4104105/> (Letöltve: 2020. március 3.)

- Dobák Judit 2008: Életmód a Diósgyőr-vasgyári kolóniában – Néprajzi-antropológiai tanulmány. Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar. Debrecen.
- Emőd István 2000: Közlekedéstechnika. In: Kollega Tarsoly István (szerk.): Magyarország a XX. században. IV. kötet. Szekszárd. 301–309.
- Fekete Norbert 2013: A vaskohászati ipari örökség hasznosíthatósága Ostravában és Diósgyőrben. Átjáró. Interdiszciplináris folyóirat. Miskolc. 20–44.
- Grexa Izabella 2017: „...soha nem volt jó kormány, egyedül a fiatalságom volt...” A XX. század második felének hatalomképe egy munkásasszony emlékezetében. In: Bartha Eszter – Bezsenyi Tamás (szerk.): Egy másik Kelet-Európa. Munkás és társadalomtörténeti tanulmányok Mark Pittaway emlékére. Budapest. 195–209.
- Lóránt Károly (szerk.) 2017: Az Acélváros végnapjai. Hogyan semmisült meg húszezer ember munkahelye a Lenin Kohászati Művekben. Lakitelek.
- Pittaway, Mark 2011: A magyar munkásság és a rendszerváltás. Múltunk 4–18.
- Porkoláb László 2003: Források Diósgyőr-Vasgyár történetéhez 1770–1919. Tanulmányok Diósgyőr történetéhez 12. Miskolc.
- Porkoláb László 2006: Források Diósgyőr-Vasgyár történetéhez 1920–2005. Tanulmányok Diósgyőr történetéhez 13. Miskolc.
- Valuch Tibor 2015: A jelenkori magyar társadalom. Budapest.

Internetes források

- https://library.hungaricana.hu/hu/collection/helyi_lapok_borsodabaujzemplenmegye_eszakmagyarorszag/ (Letöltve: 2020. március 2.)
- https://library.hungaricana.hu/hu/collection/helyi_lapok_borsodabaujzemplenmegye_delihirlap/ (Letöltve: 2020. március 2.)
- <https://boon.hu/kozelet/helyi-kozelet/vasgyar-ipari-termeles-lako-vagylatvanypark-4104105/> (Letöltve: 2020. március 3.)
- <https://szabadsfold.hu/riport/diosgyori-kohasz-allast-keres-212306/> (Letöltve: 2020. május 2.)